

هەرەشەکانی داگیرکردنی باکووری سووریا؛ دامرکانەوێ گۆروتینی تورکیا

16-06-2022

نووسەرەکان

حوسین عومەر

کورتە : لەوێتە کۆبوونەوێکە نیوان سێرگی لاقروڤ، وەزیری دەرەوێ رووسیا و مەلود چاووش ئۇغلو وەزیری دەرەوێ تورکیا، کە لە رۆژی چوارشەممە، ریکەوتی 8ی حوزەیران لە ئەنقەرە بەرپۆهچوو، لیدوانە ئاگرینەکانی بەرپرسیانی بالای تورکیا بە ئەردوغانیشەوێ سەبارەت بە ئۆپراسیۆنە سەربازییەکە تورکیا کە بپارە لە باکوور و رۆژئاوای سووریا دەستپێکات کەمبوونەتەوێ. کاتی بپاری کۆبوونەوێکەش درا، ئەو ناوچانەش کە تورکیا لە ئۆپەراسیۆنەکەیدا بە ئامانجی کردبوون کەمبوونەوێ.

له وەتەى كۆبۈنە ۋەكەى نىۋان سىرگى لاشرۇف، ۋەزىرى دەرەۋەى رۇسىيا ۋە مەلۇد چاۋوش ئۇغلۇ ۋەزىرى دەرەۋەى تۇركىيا، كە لە رۇزى چوارشەممە، رېكەۋى 8ى حوزەيران لە ئەنقەرە بەرئۆھچۈۋە، لېدوانە ئاگرېنەكانى بەرپىرسانى بالاي تۇركىيا بە ئەردۇغانىشەۋە سەبارەت بە ئۇپراسىيۇنە سەربازىيەكەى تۇركىيا كە بېيارە لە باكۋور ۋە رۇژئاۋاي سوورىيا دەستېپىكات كەمبۈنەتەۋە. كاتى بېيارى كۆبۈنە ۋەكەش درا، ئەۋ ناۋچانەش كە تۇركىيا لە ئۇپەراسىيۇنەكەيدا بە ئامانجى كىرەبۈن كەمبۈنەتەۋە. چاۋشئۇغلۇ لە يەكېك لە لېدوانەكانىدا كۆتۈ، لە جىياتى ئەۋەى ئۇپەراسىيۇنەكە لە ھەمۋو ناۋچە سىنورىيەكان بىرئىت، تەنبا لە تەل رەفەت، مېنچ ۋە تەل تەمر بەرئۆھدەچن. دواترىش لەرېگەى لېدوانى سەرۋكى تۇركىياۋە، بۇ سىنورى تەل رەفەت ۋە مېنچ كەمكراپەۋە. بېگومان ئەم ھېۋرېۋونەۋەيە لە لېدوانەكانى تۇركىيا ۋە كەمكردنەۋەى ناۋچە ئامانجىكراۋەكان لە پىرۇسە سەربازىيەكەدا، پەيۋەندى بە خواست ۋە نىيازەكانى تۇركىياۋە نىيە، بەلكو پەيۋەندى بە ھاۋكىشە سىياسى ۋە سەربازىيەكانەۋە لە كۆنترۇل كىردى باكۋورى سوورىيا ۋە ھەلۋىستى ئەۋ ۋلاتانەۋە ھەپە كە لەسەر خاكى سوورىان.

ھەلۋىستى ئەمىرىكا

ھەر لەگەل راگەياندەكەى سەرۋكى تۇركىيا بۇ ئۇپەراسىيۇنەكى سەربازى نوئ لە باكۋورى سوورىيا، ئەمىرىكا تەنبا لەرېگەى لېدوانەۋە نېگەرانى خۇى سەبارەت بە كارېگەرىيەكانى ئەم ئۇپەراسىيۇنە لە شەرى دىزى داعش دەرئەبىرى، بەلكو بە تۇركىياى راگەياند كە رېگە نادات دەست بۇ ئەۋ ناۋچانە بېرئىت كە ھىزەكانى ھاۋپەيمانانى تېدان. ھەرۋەھا ھەستىارى خۇى بەرامبەر ھەر ئۇپەراسىيۇنەكى لە دىزى ناۋچە ئازادكراۋەكانى ۋەك كۆبانى، عەين عىسا، مېنچ نىشاندا، كە لەلایەن ھىزەكانى سوورىياى دېمۇكرات ۋە ھاۋپەيمانى نىۋەدەۋلەتتەۋە ئازدكراۋن. دواترىش لە رېكەۋى 6ى حوزەيران، شاندىكى فراۋانى ئەمىرىكا سەردانى مېنچى كىرد ۋە چاۋپېكەۋتتەنبا لەگەل ئەنجومەنى سەربازى ۋە مەدەنى ئەۋى كىرد. رەنگە ئەمە پەيامىك بېت بۇ پابەندىۋونىان لەۋ ناۋچانەى كە بە ئۇپەراسىيۇنى سەخت ۋە گران لەلایەن ھىزە ھاۋپەشەكانەۋە ئازادكراۋن. نەك تەنبا ئەۋ ناۋچانە، بەلكو ۋادىيارە ئەمىرىكا رازى نىيە تۇركىيا ھىچ ئۇپەراسىيۇنەكى سەربازى بۇ بە ئامانجىكردى ھاۋپەيمانەكانى دەستېپىكات. ئەگەرىش رېگە بە تۇركىيا بدات ئۇپەراسىيۇنەكەى دەستېپىكات، ئەۋ كات بە شىۋازىك دەخۋىندىرئەۋە كە سىياسەتى ئەمىرىكا پابەندىۋون نىيە بە پاراستنى ھاۋپەيمانانى ۋە ھەۋلەكانى بۇ لەناۋبىردى تىرۇر لە سوورىيا.

ھەرۋەھا ھەلۋىستى تۇركىيا لەسەر ئەندامبۈۋى سوۋىد ۋە فىنلاندا لە ناتۇ، بەرامبەر سازش كىردى ئەمىرىكا لە سوورىيا يان رەت كىردى ئەندامىتى ئەۋ دوو ۋلاتە لە بەرامبەر سازش كىردى رۇسىيا لە سوورىيا، كە رەنگە تېدا سەركەۋتتەۋە نەبىت. لە دۋاى شەرى ئۇكرائىنا ۋە رۇسىيا، بېيارى ئەندامىتى ئەۋ دوو ۋلاتە بەپى شۋىن ۋە رۇلى ئەۋ دوو ۋلاتە بۇ ھاۋپەيمانىيەكە، بېيارىكى ئەمىرىكىيە كە يەكلاپىكراۋەتەۋە. ھەلبەت بايەخى شۋىن ۋە رۇلى تۇركىياش ھىچى كەمتر نىيە لە سوۋىد ۋە فىنلاندا. رەنگە پىداگرى تۇركىيا لەسەر بابەتى سوورىيا ۋە ئەندامىتى سوۋىد ۋە فىنلاندا لە ناتۇ، كاردانەۋەپەكى ئەمىرىكى دروستبىكات كە رەنگدانەۋەى لەسەر دۇخى نىۋوخۇبى تۇركىياش ھەبىت ۋە رەنگە بگات بەۋەى كارېگەرى ئابۋورىشى ھەبىت.

ھەلۋىستى رۇسىيا

ۋادىيارە لەكۆبۈنە ۋەكەى ۋەزىرانى دەرەۋەى تۇركىيا ۋە رۇسىيا، تۇركىيا ھىچ لەۋ ئومىدانەى كە لەسەر داۋاكارىيەكانى لە سوورىيا بە كىشتى ۋە ئۇپەراسىيۇنە سەربازىيەكەى بە تايبەتى ھەبۋون، بە دىنەھاتن. كارتى شاخى زاۋبە "جبل الزاۋبە" ۋە دەرۋبەرى كارتىكى بەھىزە بەدەست رۇسىياۋە كە باس لەۋە دەكات كە تۇركىيا پابەند نەبۋە بە دەر كىردى رېكخراۋە تىرۇرستىيەكانى ئەۋ ناۋچەپە ۋە پاراستنى رېگەى نىۋەدەۋلەتى نىۋان حەلبە ۋە لازقىيە. ھەر ئۇپەراسىيۇنەكى سەربازى تۇركىيا يان ئىرانى بېت، ئەگەر رەزامەندى لەسەر بېت يان بەن رەزامەندى رۇسىيا ئەنجامبىرئىت، ۋادەكات ھىزەكانى ئۇپۇزىسىۋن ھىلەكانى بەرگىرىكردن لە ناۋچە شاخاۋىيەكان لە دەستبەدەن ۋە ئەمەش ۋادەكات كە دەشتاييەكانى پارىزگەى ئىدلب ۋە دەرۋبەرى بەرۋوى ھىزەكانى سوورىيا ۋە ھاۋپەيمانانىدا بىرئىنەۋە. ئەمەش مەترسى كۆچى بەكۆمەل لە ناۋچەپەك دروستدەكات كە نىزىكەى چۋار مىلۇن كەس لەخۇدەگىرئىت. لەۋ ناۋچەپە زىاتر لە ھەزار ۋە دوو سەد كەمپ ھەپە ۋە لەۋانەپە خەلك بەرەۋ خاكى تۇركىيا پىرات. ئەمەش كاردانەۋەى لە ناۋخۇى تۇركىياىدا دەبىت، كە ئىستا رۇبەروۋى مشتومپ ۋە گىرئىيەكى توند بۋوۋەتەۋە سەبارەت بە ئاۋارەكانى سوورىيا، ھەرۋەھا پىرۇزەكەى ئەردۇغانىش بۇ گەراندەۋەى ئاۋارەكانى سوورىيا پوچەل دەكاتەۋە.

هەبوون و ھەولۆیستی ئێران

لە راستیدا، بوونی ئێران لە پێگای حیزببوللای لوبنانی لە باکووری حەلب و بە تايبەت لە گوندی نوبل و زەھرا دەگەرێتەو ھە بۆ پێش دەستپێکردنی شەری سووریا. بەلام ئەم بوونە بە ناردنی ھێزەو ھە لە لایەن حیزببوللای و میلیشیاکانی فاتیمن و زەینەبیون و ئەوانەى دیکە زیادیان کرد. ئیستاش باکووری حەلب گرنگییەکی ھاوشیوھى باشووری لوبنانی بۆ ئێران ھەپە. ھەر ئۆپەراسیونیکى تورکی لەگەل گروپە چەكدارە توندپەوھەکانی ئۆپۆسیۆنى سووریا بۆ كۆنترۆلکردنی تەل رەفەعت و ناوچەکانی دیکەى شەھبا وا دەكات ھەردوو گوندی نوبل و زەھرا، كە لە لایەن ئێران و میلیشیاکانییەو ھە كۆنترۆلکراو ھە بکەوێتە ژێر دەستی چەكدارەکانی ئۆپۆسیۆن یان لەلایەن ئەوانەو دەورە بدرێن. ھەروھەا رینگە بە گەشتن بە دەرگای حەلب لە باکوور و رۆژئاوای باکوور دەدات كە روسیا، ئێران و حكومەتى سووریا ھەولۆیكى یەكجار زۆریان داو ھە بۆ پاكکردنەوھى ئەو ناوچەپە لە چەكدارانی ئۆپۆسیۆن. كۆنترۆلکردنی رینگای رۆشتن بۆ حەلب -دووم گەورەترین شارى وڵاتەكەپە و بە پایتەختى ئابووری ئەو وڵاتە دادەنرێت- لەلایەن ئەو چەكدارانەى ئۆپۆسیۆنەو، مەترسییەكى زۆر دەخاتەو ھە سەرى، ئەویش دواى ئەوھى كە لە سالی 2016 لەو چەكدارانە پاكراو ھەو ھە. بۆپە پێشبینیدەكریت ھەلۆیستىكى یەكلاكەرەوھى ئێرانى لە رەتكردنەوھى بەرەو پێشچوونی ھێزەکانى تورکیا و گروپە چەكدارەکانى لە باکووری حەلب ھەبیت. ھەروھەا، ھەمان ھەلۆیستىكى لە حكومەتى سووریاو ھە چاوەرواندەكریت. رەنگە راست بێت كە سەركرداپەتى سوورى پێ باشتەر بێت تورکیا سووریا داگیركات لەوھى كورد بە پالپشتى نێودەوڵەتى لە ناوچەكەدا ھەبیت، بەلام تەل رەفەعت بەشێك نىیە لەو راستیە. سەرچاوەكانیش پێشانیدەدەن كە ئەوھى لە ناوچەى شەھبا روودەدات ھاوپەیمانییەكى سەربازى گەورە لە نێوان ھێزە چەكدارەکانى ئۆپۆسیۆن بۆ ئۆپەراسیونەكەى تورکیا لەسەر زەوى پێكەھێنریت. ئەمەش ھاوكاتە لەگەل پالپشتى زیاترى سەربازى ئێرانى بۆ سوپای سووریا و میلیشیاكانى. بە لەبەرچاوترى ئەم راستیانە، تەنانتە ئەگەر روسیا بە ئێن بە تورکیا بدات كە ھێزەکانى لەو ناوچانەدا بكشێنێتەو كە تورکیا بەنیازە ھێرشیان بكاتە سەر، ئەستەمە روسیا ئێرانى بەكەن ناچار بكات بەمە رازیب. بە تايبەت لەگەل زیادبوونی گوشارەکانى ئیسرائیل بۆ سەر بوونی ئێران لە باشووری سووریا و دەورەبەرى دیمەشقى پایتەخت. ئەمەش رینگە بۆ رووبەروو ھەوھە و تورکیا و ئێران دەكاتەو كە رەنگە لەرینگەى بریکارەکانیانەو لەو ناوچانەدا رووبدات.

تەل رەفەعت

ھەلەبەكى باو ھەپە كە زۆر جار باسى لێدەكریت، ئەویش ئەوھە كە گواپە شارى تەل رەفەعت و بەشێك لە لادى و گوندەکانى دەورەبەرى، لەنێواندا 12 گوندى ناوچەى عەفرىنى شێراوا، لەژێر كۆنترۆلى ھێزە كوردییەكانداپە. ئەمە بە تەواوھتى نادروستە. لەگەل راگەیندراو راشكوانەكەى سەركرداپەتى ھێزەکانى سووریاى دیموكراتدا ناگونجیت كە دەلێت ھىچ ھێزىكیان لەو ناوچانەدا نىیە. ھىچ پێكەتەپەكى سەربازى سەربەخۆى كورد لەو ناوچەپەدا نىیە. راستیەكە ئەو چەكدارە كوردانەى لە دواى داگیرکردنى عەفرىن لە لایەن تورکیا و گروپە ئۆپۆسیۆنەكانى سەر بە تورکیا پاشەكشەیان كرد، لەگەل ھێزە حكومییەكانى سووریا تیکەل بوون و ئیستاش جلی سەربازى سووریا لەبەر دەكەن. ھەروھەا ناوچەكە لەرووى خزمەتگوزارى و كارگێرپەو ھەلەژێر كۆنترۆلى حكومەتى سووریاپە. بەرپۆبەرابەرى شارەوانى و خزمەتگوزارى و كارگێرپە فەرمى سووریا لەو ناوچەپەدا كاردەكەن؛ ھێزە ئەمنییەكانى سووریا لە نێواندا پۆلیس و ھەوالگى لەو ناوچەپە چالاكیان ھەپە. ھەروھەا ھێزەکانى روسیا لە بنكەكانى مینگ و ئەلواشیا و قەشتار و چەندین شوینى دیکەى ئەوئ جێگیرن. جگە لەوھەش، شارى تەل رەفەعت و لادىكانى لە سالی 2016 لە دەستى ئۆپۆسیۆنى سووریا دەرھینرا، ئەمەش لەرینگای فرۆكە جەنگییەكانى روسیاو ئەنجامدرا. ھەروھەا بە بەشداریى كارگەرى ھێزەکانى سووریا لەسەر زەوى و ھەماھەنگى لەگەل ھێزەکانى سووریاى دیموكرات كرابوو. بۆپە ھێزە كوردییەكان بە تەنیا بەدەستیان نەھینایەو ھە.

رۆژئاوای فورات

سەبارەت بە ناوچەکانى سەر بە رۆژئاوای فورات، دۇخەكە ئالۆزترە، ئەمەش لەبەر تواناكانى تورکیا بۆ ئەنجامدانى ھێرشىكى سەربازى. لە لایەك لە ھەندىك شوین سەربازانى ھاوپەیمانانى تێداپە و لەھەندىك شوینى دیکەش ئەمریکا رینگە بە ھىچ ئۆپراسیونىكى تورکی نادات. لەلایەكى دیکەشەو، چەند ناوچەپەكى دیکە بەشێكن لە رینگەوتنەكەى 22/10/2019 كە لە نێوان روسیا و تورکیا لە دواى ھەولۆ ھێرشكردنە سەر ناوچەى سەرىكانى و گرى سې كە ئەمریکا پێشتر پاشەكشەى لێكردبوو. بەپێى ئەم رینگەوتنە روسیا بۆ یەكەمین جار توانى بوونی سەربازى لە رۆژھەلاتى فورات ھەبیت. ھەروھەا، حكومەتى سووریاش توانى ھیز بباتە ئەو ناوچانەى كە پێش پاشەكشەى ئەمریکا و ھێرشەكەى تورکیا رینگە پێنەدراوو ھیزی بۆ بنریت. ئەستەمە روسیا دەستبەردارى ئەم دەسكەوتە بێت. ھەروھەا روسیا مەترسى ھەپە ئەگەر بێت و ناوچەپەك چۆلېكات، لەوانەپە ئەمریکا و ھاوپەیمانەكانى پرى بكەنەو ھە. ئەمەش دەبێتە ھۆكارىك بۆ لاوازکردنى رۆلى روسیا. لەم خالەو دەتوانین باس لە دووبارە ناردنەوھى ھێزەکانى ئەمریکا بۆ ئەو ناوچانەى بكەن كە لە

ئەمریکا لە کۆتایی نیسانی سالی 2022 ھیزی بۆ ئاردۆتەوه. بۆ نموونە، فرۆكەخانەى سەربازى "تەبقە" كە 50 كیلۆمەتر كە شارى رەقەوه دوورە. ھەروەھا بارەگای فیرقەى 17 كە 7 كیلۆمەتر لە رەقەوه دوورە. رەنگە ئەم مەترسییانە بۆ رووسیا دیارین بۆیە ھێزە سەربازییەکانی و جۆلەکانی لە ناوچەكدا زیادکردوو. لەپێگەى چەركدەوهى مانۆرەکانى و ئاردنى ھیزی بۆ ناوچەکانى نزیك ھێلەکانى بەرکەوتن. ھەروەھا رووسیا كۆبوونەوهەکانى لەگەل ھێزەکانى سووریایى دیموکراتى چەركدەوه و ھەولێ رێككەوتنێكى لە نیوان ئەو ھێزە و حكومەتى سووریا داو؛ رێككەوتنێك كە رێگە بدات سووریا ھیزی زیاتر لە ناوچەکانى ھەسەدە بڵاوەكاتەوه، ئەمەش ھەك ھەولێك بۆ رازیکردنى توركیا.

ھەموو ئەم ئالۆزییانە لە میانى دانوستاندەکانى نوورسوئان (ئەستانە) دان كە ئەمپۆى چوارشەممە 15 ى حوزەيران دەستپێكرد و گفتوگۆى لەسەر دەكریت بۆ ئەوهى وینەكە روونتر بێتەوه.

رەھەندى ئابوورى ھەرەشەکانى توركیا

بەپارەكەى ئەمریکا لە دوورخستنهوهى ناوچەکانى ئیدارەى خۆسەر، لەگەل ھەندیک ناوچەى ژێر كۆنترۆلى ئۆپۆزسیۆن لە گەمارۆ ئابوورییەکان، ھۆكارى ناپەزایى توندى توركیا بوون. ئەك تەنیا لەترسى ئەگەرى باشتربوونى بارودۆخى ئابوورى و خزمەتگوزارى ناوچەکانى ئیدارەى خۆسەر، بەلكو بەھۆى كارىگەرییەکانى ئەم بەپارە ئەمریکییە بۆ پێدانى تايبەتمەندى و چاودێریکردنى ئەم ناوچانە. بۆیە ھەرەشەکانى توركیا لەدوای ئەم بەپارە چەرتربوونەوه، ھاوكات لەگەل پێشھاتە نۆدەولەتى و ناوچەییەکان، كە توركیا ھەستى بەوه كرد كە دەتوانیت بۆ بەھیزکردنى خۆى لە سووریا دا لەسەر ھەژماری رووسیاوه سودى لێوہرگیریت.

ھەروەھا توركیا پنیابوو لە دۆخێكدا دەبیت كە رەنگە ھیچ ناپەزایەكى ریشەى لەسەر پلانەکانیان بۆ ئۆپەراسیۆنێكى سەربازى نوێ لە سووریا لە لایەن ئەمریکا و رووسیاوه نەبیت. گومان لەوہدا نییە كە توركیا دەپەویت رێگرى لە كارىگەرییەکانى ئەم ئیمتيازە ئابوورییە ناوچەکانى ئیدارەى خۆسەر بكات. ھەروەھا توركیا ھەولەدات پشٹیوانى رووسیا لەم ھەولەدا بەدەست بەینیت، چونكە رووسیاش دزی ئەم ھەلۆیستەى ئەمریکایە بەرامبەر بە ئیدارەى خۆسەر.

باسکردنى پڕۆژەکانى گەشەپێدان كە ناوچەكە بەھیزتر دەكەن مەترسییەکانى رووسیا و توركیا زیاددەكەن، بە تايبەتى باس لە ئەگەرى دووبارە كارکردنەوهى كارگەى چیمەنتۆى لافارج، كە دەكەوتنە باشوورى رۆژھەلاتى كۆبانى لەسەر رێگای نۆدەولەتى M4، كە بەم دوايە لیزنەھەكى پەسپۆرى ئەمریکى سەردانىكرد بۆ لێكۆلینەوه لەسەرى. ئەو دەرھەتانیە لەبەردەستى توركیادان، رەنگە داواى ھاوكارى لە رووسیا بكات بۆ بەرپەستکردنى ئەم جۆرە پڕۆژانە. ھەروەھا ھەولێك بۆ كۆنترۆلکردنى دەروازە سنوورییەکان لە لایەن رووسیا و ھێزەکانى سووریا ھەبە تايبەت دەروازەى سیمالكا، ئەويش بۆ داخستنى رێگا بۆ وەبەرھێنان و خنكەندنى ئیدارەى خۆسەر لەرووى ئابوورییەوه.

كۆتایى

- وا دیارە چانسى دەستپێكردنى ئۆپەراسیۆنێكى سەربازى فراوانى توركیا كەمدەبێتەوه. لەوانەى ئۆپەراسیۆنێكى سنووردار بێت كە ئامانج لێى لاپردنى شەرمەزارییە لەسەر سەركردایەتى توركیا، و لە لایەكى دیکەوه چالاكکردنى رێككەوتنەكان لەگەل رووسیا و ئەمریکا بێنیتە گۆرى.
- رەنگە توركیا ئەو ناوچانە ھەلبژیریت كە بۆشایى تێدایە، ھەك بەشێك لە ناوچەى شەھبا و ھەندیک لە لادێكانى كۆبانى، ھەك ناوچەى ئەلشیوخ كە زۆریەى دانیشتوووانەكەى عەرەبە.
- ھیچ ئۆپەراسیۆنێكى سەربازى توركیا ئەو رەزامەندییە وەرناگریت كە لە ئۆپەراسیۆنەکانى پێشوو جارێك لەلایەن رووسیا و، جارێكیشیان لەلایەن ئەمریکاوه وەرگیرتبوو.
- رەنگە ئۆپەراسیۆنەكە بۆ فەسائیلەكانى ئۆپۆزسیۆنى سووریا بەجیبھێلدریت بۆ رووبەرووبوونەوهى ھێزەکانى سووریا و ھاوپەیمانەکانیان بۆ ئەوهى ھەردوولا پێوهى ماندوبن.